

fifty years

Sammandrag av Vår skapande mångfald

**rapport från Världskommissionen för
kultur och utveckling**

Svenska Uneskorådets skriftserie nr 3, 1996

Sammandrag av Vår skapande mångfald

Rapporten Vår skapande mångfald är:

- * En brunn att ösa ur
- * En inspiration till förändring
- * Ett nytt sätt att se på kultur och utveckling

Skriften *Vår skapande mångfald* är en rapport från *Världskommissionen för kultur och utveckling*.

Kommissionen inleder rapporten med att definiera begreppen kultur och utveckling: **Kultur - ett sätt att leva tillsammans och utveckling - ökade valmöjligheter**. Kommissionen slår fast att kulturell frihet är en garanti för frihet i stort genom att den utgör ett skydd för olika livsstilar, uppmuntrar till kreativitet och experimentlusta och står för mångfald, vilka alla är viktiga byggstenar i mänsklig utveckling. Kulturell frihet, till skillnad från individens frihet, är kollektiv.

I tio kapitel behandlar sedan kommissionen stora och viktiga ämnesområden, där mycket kan te sig självklart för oss i industriländerna, kanske särskilt i Sverige. Anslaget är dock globalt - kultur och utveckling hänger samman, de är oupplösligt förknäpade och är såväl **en del av allas historia** som **en rättighet att ta del av för alla**, överallt. Rapporten visar att kultur är en avgörande faktor för en hållbar utveckling. Gapet emellan rika och fattiga har ökat både länder emellan och mellan grupper inom länderna. Utvecklingsmodeller som enbart syftat till ekonomisk tillväxt har misslyckats. Därför är det viktigt att skapa utvecklingsstrategier som tar hänsyn till kulturella insikter och aspekter.

Den tidigare kulturministern Bengt Göransson har recenserat rapporten i OBS! Kulturkvarten. Han avslutade med orden *"Rapporten Vår skapande mångfald är välkommen. Det är inte första gången jag läst en skrift som sökt ge åt kulturen en annan dimension än den konstnärliga; men det är första gången försöket att göra det i stort sett lyckats. Den klarar nämligen att tilldela kulturen en social dimension utan att därmed göra den till terapi eller fyr-verkeripjäs. Genom att förankra kulturbegreppet i ett socialt sammanhang på det sätt som nu sker*

riskerar kulturen inte heller att reduceras till att vara de invigdas samtalsämne."

Flera ämnesområden finns med i alla kapitel, t.ex jämställdhet mellan könen, rättvisa mellan generationer och bejakande av pluralism. I alla kapitel finns exempel på goda initiativ och framgångsrikt genomförda projekt från skilda håll i världen.

I elfte kapitlet presenteras ett konkret internationellt handlingsprogram i 10 åtgärdsförslag.

Sist finns en förteckning över kommissionens medlemmar och medarbetare samt kommissionens direktiv.

* Så här började det:

Unescos generalkonferens år 1991 fattade beslut om att tillsätta en världskommission i samråd med FN. Kommissionen skulle studera frågan **kultur och utveckling** med inspiration av det genomslag motsvarande undersökning om **miljö och utveckling** fått, den så kallade Brundtland-rapporten.

Kommissionens uppdrag innefattade att rapporten skulle vara policyinriktad och utformad så att den skulle få genomslagskraft hos allmänheten för lång tid framöver. Den kommer också att vara ett hjälpmedel för dem som de närmaste åren ska formulera och genomföra kultur- och utvecklingspolitiken på nationell och internationell nivå.

Förre generalsekreteraren i FN, **Javier Pérez de Cuéllar**, utsågs till ordförande och samlade 12 personer i kommissionen, som började sitt arbete år 1993. På hösten år 1995 var rapporten, **Our creative diversity**, färdig och överlämnades till Unescos generalkonferens.

* Och så här fortsätter det:

Rapporten, som finns översatt till svenska - Vår skapande mångfald - är en rik inspirationskälla att ösa ur. De tankar och analyser som finns i boken bildar tillsammans med åtgärdsförslagen ett underlag för diskussioner om internationellt samförstånd om hur man ska hantera frågor om kultur och utveckling. Rapporten har sänts på remiss från Unesco till regeringar och frivilligorganisationer. I Sverige har den sänts på remiss till drygt 200 kulturorganisationer från kulturdepartementet.

Remissinstansernas svar och innehållet i rapporten kommer att bilda utgångspunkt för en mellanstatlig konferens i Stockholm våren 1998. Till den har den svenska regeringen bjudit in ministrar från drygt 180 länder liksom myndigheter, konstnärer och frivilligorganisationer. Konferensen har två syften; dels medverka till att utveckla ett bättre uppdrag till Unesco inom området kulturpolitik, dels att definiera och precisera Unescos fortsatta uppgifter inom kulturområdet och grunddrag i nationella regeringars kulturpolitik.

Så här skriver Javier Pérez de Cuéllar i sitt förord till rapporten:

"Vi riktar denna rapport till många läsare över hela världen, alltifrån samhällsengagerade, fältarbetare, konstnärer och forskare, till regeringstjänstemän och politiker. Vi vill informera världens opinionsbildare och ge vägledning för deras politiska ställningstaganden. Vi vill med rapporten fånga uppmärksamheten hos såväl allmänheten som världens intellektuella och konstnärer."

De följande sidorna innehåller en sammanfattning av bokens olika kapitel.

Ett centralt begrepp i den engelska originaltexten är "empowerment". Efter kontakter med Svenska akademien har det översatts med abilitet.

Rapporten *Vår skapande mångfald* kostar 150 kronor och kan beställas hos: Kulturrådet Distribution,
Box 31003, 400 32 Göteborg
Telefon 031-24 34 20, fax 031-24 38 10,
E-post progek@postbox.postnet.se

Eller hos Fritzes Informationsbokhandel
106 47 Stockholm
tel 08 - 690 90 90, fax 08 - 20 50 21

Kapitel 1

En ny global etik

Kulturer betraktas ofta som enhetliga system av idéer och övertygelser. Därför talar vi om japansk, islamisk eller västerländsk kultur som om de var för sig bildade en sammanhängande enhet, lätta att skilja från varandra. Det är nog en uppfattning som bör modifieras. De flesta kulturer överlappar varandra och grundläggande uppfattningar och idéer kan uppträda i flera kulturer, bland annat för att de bygger på liknande mänskliga erfarenheter. Därför är det viktigt att söka kärnan av gemensamma värderingar och principer.

Grundläggande moraliska lärdomar i alla större kulturer har någon form av gyllene regel om att man ska behandla andra som man själv vill bli behandlad. Vi känner igen det i "allt vad I viljen att andra skola göra eder, det gören I och dem".

Strävan att undvika lidande utgör en utgångspunkt för en global etik. En viktig byggsten är att det är en grundläggande rättighet att rösta i demokratiska val, en annan byggsten i den globala etiken är respekt för fakta och forskningsresultat, vilken har lett till internationella satsningar för att hejda uttunnningen av ozonskiktet

Det viktigaste är att mänskliga rättigheter får genomslag, utan dem - ingen global etik.

Kapitel 2

Ett åtagande för pluralism

"Jag vill inte få en mur uppförd omkring mitt hus och alla fönster igenstängda. Jag vill att alla världens kulturer ska blåsa omkring mitt hus så fritt som möjligt . Men jag vägrar att låta mig blåsas omkull av någon."

Mahatma Gandhi

Det finns omkring 190 stater i världen, många med ett stort antal kulturer och etniska grupper inom sina gränser. Många misslyckanden i utvecklingssträvanden och rena katastrofer - som krig - kan härledas till att man inte i tid uppmärksammat skillnader i och polarisering genom etnisk och kulturell tillhörighet.

Pluralismens princip, i den meningen att man tolererar, respekterar och gläds åt mångfalden av kulturer är viktigt både i kontakten länder emellan och inom varje land,

För att långsiktigt undanröja sociala och kulturella konflikter i mångkulturella samhällen - och de flesta samhällen är mångkulturella idag - måste man sörja för att det finns en växande ekonomisk bas som kan öka antalet arbetstillfällen och höja levnadsstandarden.

Om världens samhällen ska kunna förbättra sina möjligheter till utveckling - kulturellt och ekonomiskt - måste varje samhälle få hedra sin egen historia och förstå sina egna värderingar.

Försök att "bygga nationer" genom att göra alla grupper lika är dömda att misslyckas. Därför bör man bejaka mångfalden och skapa känslan av att nationen är ett **medborgarsamhälle** där alla grupper har lika värde.

Kapitel 3

Kreativitet och makt

Begreppet kreativitet måste tolkas fritt och inte bara hänföras till konstens område, utan också till problemlösning i alla upptänkliga sammanhang. Mänskligheten har dock tillämpat sin fantasi på konstens, vetenskapens och teknikens områden mer framgångsrikt än på de sociala uppfinningarnas område.

Samhällen som i snabb takt inför modern teknologi måste finna sätt att anpassa sina kulturmönster efter det nya. Med ny teknik följer ofta nya värderingar som kan minska auktoriteten hos den traditionella kunskapen. Överföringar från globala till lokala system har lyckats bra då man tagit hänsyn till de kulturella faktorerna, vilket har krävt både teknisk och social kreativitet.

Det finns alternativ idag. Makten ligger inte enbart hos teknisk expertis, utan i en lyckad kombination av social och teknisk förmåga och skapandet av kulturella resurser.

Att stimulera kreativitet innebär att finna metoder för att hjälpa människor att skapa nya och bättre sätt att leva tillsammans. Den process som leder till rösträtt och inflytande är själva nyckeln till sambandet mellan demokrati, abilitet och kultur. Abilitet kräver att man har del i makten och kan påverka den.

Kapitel 4

Utmaningar från en värld av massmedier

"Det finns ett ord som är det värsta ord jag vet, och det är "underhållningsvåld". Underhållningsvåld, det säger precis allt om vilket elände det är frågan om... De som har möjlighet att tjäna pengar på medier bryr sig tydligen inte om ifall det är tusen barn som sitter och far illa av detta underhållningsvåld... Jag undrar hur många barn runt om i världen som fått bilder i sig som plågar dem till vanvett varje natt. Det är kusligt att tänka på".

Astrid Lindgren

Under 1900-talet har de tekniska framstegen kommit allt tätare. De senaste trettio åren har utvecklingen inom masskommunikation varit enorm och tillgängligheten ökar hela tiden - på både gott och ont. Den nya mediesfären har krympt världen, den är styrinstrument för världsekonomin och den kan sprida nya idéer runt jorden på ett ögonblick.

Genom att underlätta för människor att delta i den demokratiska processen bidrar medierna till mänsklig utveckling. Det är inte längre möjligt för förtryckare att hålla förtrycket dolt för världens ögon och vi privilegierade kan inte längre se bort från naturkatastrofer eller katastrofer förorsakade av människor. De vidgade horisonterna för konstnärligt och intellektuellt skapande och nya möjligheter till dokumentation är positiva faktorer, vilka i sin tur väcker frågor om skydd av upphovsrätten.

Mediernas innehåll väcker emellertid allvarliga frågor. Våld och pornografi har ett starkt genomslag. Hur anständighet definieras varierar från land till land och nivån för tolerans varierar över tiden. Ingenstans är dock friheten utan gränser och tillåten att verka utan hänsyn till konsekvenserna. Även små fingrar kan

trycka på fel knapp, vilket omöjliggör föräldrarnas kontroll.

Trots den snabba spridningen av av ny teknik är den inte tillgänglig för alla. Det saknas el i hundratusentals samhällen i världen. Sista länken fram till hushållen är ofta den svaga länken: det finns fler TV-apparater i Tokyo och på Manhattan än i hela Afrika!

Kapitel 5

Genus och kultur

Könstillhörighet är en av de känsliga frågorna i en föränderlig värld, särskilt som varje förändring i samhället rubbar könens identitetsmönster och därför innebär förändringar i dominans och makt.

Kulturell särart förknippas alltmer med förhållandet mellan könen och med hur kvinnor bör uppträda eftersom de ofta sägs vara bärare av symboler för sin kultur. Det har fört med sig allvarliga och paradoxala konsekvenser för kvinnors rättigheter och för hur vi ser på kulturens plats i utvecklingen. Nu gäller det att utveckla handlingsprogram som undviker de båda fallgroparna etnocentrism och västerländsk slagsida å ena sidan, och principlösa former av kulturell relativism som förvägrar kvinnor deras mänskliga rättigheter å den andra.

Fattigdom tenderar att bli bestående för kvinnor. Genus-perspektivet bör vara vägledande för socialpolitik som syftar längre än att enbart bekämpa fattigdom. Den bör integrera samtliga eftersatta grupper i produktion och konsumtion.

Det internationella samfundet och regeringarna bör främja ett mer aktivt deltagande av kvinnor i det politiska livet och i yrkeslivet och kvinnor ska ha ledande positioner i skilda sammanhang. Man bör också stärka och utvidga stödet till kvinnoorganisationer.

Kapitel 6

Barn och ungdom

Aldrig tidigare har det funnits så många människor och aldrig har andelen unga varit så stor: grovt räknat är en femtedel av världens befolkning mellan 15 och 24 år och ungdomsgrupperna i u-länderna växer hastigt men de minskar i i-länderna.

Hur ska samhällena kunna möta de ungas behov av trygghet, hälsa och utbildning och motsvara deras förväntningar och drömmar? Möjligheterna är stora att ungdomarna själva kan besvara frågorna. Ingen generation har tidigare varit så läskuning, - tre fjärdedelar av världens befolkning kan läsa idag mot två tredjedelar för 15 år sedan - och så välinformerad om orättvisor och konflikter. Så i stället för att behandlas som passiva åskådare måste de få en aktiv roll i att forma det samhälle de kommer att bo i.

Det finns ingen generell lösning på problemet att barn far illa överallt i världen. Tre saker är dock viktiga: att utbilda, att skydda och att lyssna. Allmän skolplikt bör få högre prioritet än ekonomisk tillväxt. Många länder väljer att lägga pengar på prestigeprojekt eller på militära utgifter snarare än på utbildning och hälsovård. Att införa obligatorisk grund- och påbyggnadsutbildning och kompensera familjer som förlorar inkomster när barnen inte arbetar skulle kunna var viktiga första steg.

Att skydda barnen och erkänna deras rättigheter är grunden för FNs barnkonvention. Mänsklighetens sårbaraste medlemmar är samtidigt vår värdefullaste tillgång. Våld mot och exploatering av barn rättfärdigas ofta av förövarna med att det är kulturbetingat. Det måste betonas att respekten för olika kulturer inte får utnyttjas att förvägra barnen mänskliga rättigheter.

Kapitel 7

Kulturarvet i utvecklingens tjänst

*När en gammal man dör i Afrika,
går ett helt bibliotek förlorat.*

Amadou Hampâté Bâ

Vi har fått ärva en rikedom av såväl materiella som icke-materiella kulturella tillgångar som förkroppsligar det kollektiva minnet i samhällen världen över och stärker identitetskänslan i tider av osäkerhet. Det ansvar vi tagit för dessa rikedomar har i första hand gällt den byggda miljön och har lett till att vi byggt museer och inrättat museisamlingar. Det icke materiella kulturarvet har inte klarat sig lika bra.

Det finns idag mellan fem och tjugotusen talade språk. Varje språk speglar ett unikt sätt att betrakta omvärlden, med särskilda tanke- och kulturmönster. Många av dessa språk riskerar att försvinna då det inte längre finns barn som talar dem och de tvingas ge plats för världsspråken, som används av de kulturellt och ekonomiskt mäktigare. Det är därför viktigt att bevara texter och göra inspelningar innan språken försvinner.

Arkiven fyller en viktig roll i samhället. De är oundgängliga vittnesmål om det som varit, om intensiteten i förda debatter om avgörande frågor, om hur historiska beslut har fattats och inte minst om individuella livsöden och de värderingar, trosuppfattningar och övertygelser som styr dessa.

Sedan andra världskriget har antalet museer ökat i hela världen. Museerna kommer på andra plats efter biblioteken när det gäller antalet besökare. Det kan vara värt att notera att konstmuseerna i New York City lockar fler besökare än den professionella idrotten.

Det historiska kulturarvet är en av turistnäringens största tillgångar. Många har redan påpekat att det finns gränser för hur mycket turism monument och stadskärnor tål. Omvänt påverkas turismen av förfallna byggnader och dålig luft. Mycket behöver bevaras och i takt med att kulturarvsbegreppet vidgas blir det ännu mer. Hit hör 1900-talets konstform filmen, tillverkad av det förgängliga materialet celluloid. Resurserna är begränsade, så vilka ska urvalskriterierna vara och vem/vilka ska göra urvalet? Unescos konvention från 1972 om Skydd av världens kultur- och naturarv gäller endast minnesmärken som inte kan flyttas. Konventionen är den bredaste internationella överenskommelsen på kulturområdet, men skulle behöva kompletteras med kriterier som passar in på kulturarv också i tredje världen.

På världsarvslistan som ständigt växer finns också Sverige med, med bl a Drottningholms slottsområde.

Hoten mot kulturarvet är många. Det är nödvändigt att genom internationella överenskommelser hindra att rika länder plundrar arkeologiska fyndplatser. Här måste man lägga ansvaret på köparen att bevisa att de förvärvade föremålen genomgått ursprungskontroll. Andra hot utgör den medvetna förstörelsen av kulturarv i inbördeskrig: Bron i Mostar och nationalbiblioteket i Sarajevo för att nämna två exempel.

Kapitel 8

Kulturen och miljön

Ursprungsbefolkningar världen över har i hundratals år levt nära naturen och skaffat sig kunskaper om sin omgivning och dess resurser. Det har funnits ett livsviktigt förhållande mellan lokalsamhället, dess naturliga omgivning och dess kulturella identitet. I industrialiseringens spår har dessa samband blivit allt mindre konkreta och sammanhållna.

Att omsätta omsorgen om traditionella metoder i praktiskt genomförbara projekt på fältnivå för att stärka de kulturella dimensionerna i förhållandet mellan miljö och utveckling är en av nutidens stora utmaningar.

Vi har ännu inte lärt oss att helt förstå de ekologiska processerna. Den framväxande medvetenheten innebär att ekologin inte enbart är en fråga om resurshantering, utan mer om vem som har makten att utnyttja naturens resurser. En hållbar utveckling har kommit att betyda mycket mer än att bibehålla det fysiska kapital som ger löpande inkomster. Vad betyder rättvisa mellan generationer? En tolkning kan vara att vi är skyldiga kommande generationer minst samma välfärdsnivå som vi själva har. En annan tolkning kan vara Gro Harlem Brundtlands definition av begreppet hållbar utveckling i rapporten från Världskommissionen för miljö och utveckling "en utveckling som tillgodoser nutidens behov utan att kompromissa med kommande generationers möjligheter att tillgodose sina behov."

Om vi sedan definierar kultur som ett sätt att leva är urbaniseringen och städernas tillväxt de viktigaste förändringarna i kulturen under detta århundrade. Städer skapar sin egen kultur som medför kreativa spänningar ur tätheten och det begränsade utrymmet.

Kapitel 9

En omprövning av kulturpolitiken

Tanken att kultursektorn hör till en regerings normala ansvarsområden växte fram i västeuropas välfärdsstater på 1960-talet. I totalitära regimer formulerade man en detaljerad politik på konstområdet och såg nogsamnt till att den följdes i praktiken. Under senare år har regeringarna breddat fältet för sina kulturpolitiska insatser. Det har skett i takt med att produktion av och efterfrågan på konstnärliga alster vidgats till nya områden och med insikten om att kulturell identitet skapas av många olika kulturella uttryck. Den kulturella identiteten har varit särskilt viktig för folk som nyligen blivit självständiga.

Om man som kommission anser kulturen som grunden för all utveckling måste kulturpolitiken breddas avsevärt och omfatta frågor om krig och fred, om demokratins förutsättningar och jämställdhet mellan kvinnor och män. Grundprincipen för all kulturpolitik bör vara att odla respekt för alla kulturer som tolererar andra. Respekt är mer än tolerans eftersom det förutsätter en positiv inställning till andra människor och deras kultur. Kulturella rättigheter anses numera höra till de mänskliga rättigheterna.

Lokalt förankrade kreativa verksamheter bör värderas högt och ges stöd. Politikerna måste inse att kreativitet är viktiga konkurrensmedel. Till exempel har IKEA skapat Sveriges mest framgångsrika kulturindustri, internationellt sett.

Kapitel 10

Forskningsbehov

Det råder allmän enighet om att vi skall ha tvärvetenskaplig forskning, särskilt om sambanden mellan kultur och utveckling, trots att bilden inte alltid är klar om vad sådan forskning innebär. Det kan börja med att experter inom skilda områden arbetar tillsammans med ett avgränsat praktiskt problem; att höja näringsvärdet i kosten, odla fram nya sädeslag eller begränsa befolkningstillväxten. Alla ger sitt bidrag för att lösa uppgiften, och det kan visa sig att vissa begrepp och metoder som tillämpats inom ett område även kan belysa ett annat område.

Behovet av tvärvetenskapliga studier uppkommer för att det finns ett ömsesidigt beroende mellan områden som normalt brukar analyseras separat, t.ex. ekonomi och antropologi.

Forskning om utveckling ger exempel på ömsesidigt beroende som sambandet mellan inkomst per capita och befolkningstillväxt, och sambandet mellan levnadsstandarden hos en minoritet med låg status och fördomarna mot denna.

Vid sidan av tvärvetenskaplig forskning behövs historisk och jämförande forskning. Historiska studier visar att utvecklingen skiljer sig åt mellan samhällen och är bakgrund till samhällenas framgångar och misslyckanden.

Politik för ekonomisk tillväxt, utveckling av infrastrukturer och projekt i olika sektorer påverkar kulturen - positivt som negativt. Alla utvecklingsprojekt borde innehålla en analys av tänkbara kulturella effekter. Detta är en utmaning som varje samhälle kommer att hantera på sitt eget sätt och som de internationella utvecklingsorganen själva kan utveckla gemensamma riktlinjer och metoder för i sina projekt.

Det är välkänt att projekt som inte tar hänsyn till "den mänskliga faktorn" löper stor risk att misslyckas. Det "kulturella priset" för anpassning får inte underskattas. Detta kräver ett nytt synsätt, en ny analys, en omvärdering och omformning av ett projekts lönsamhetsprofil eller, om man placerar det i ett större perspektiv, att man ersätter lönsamhetsanalysen med en kulturanalys. Detta kan till slut leda till att man förändrar själva definitionen av kostnad.

Om man studerar vad fattiga människor prioriterar finner man att det som betyder mest för dem inte alls är vad utomstående tror. Mer pengar och högre inkomst är bara två av många önskemål. Först kommer allsidig föda, bra vatten, hälsovård, fler och bättre skolor och billiga transporter. Ingen politiker kan garantera att detta kan uppfyllas, men de kan föra en politik som skapar förutsättningar för att de ska förverkligas.

Kapitel 11

Detta kapitel innehåller Världskommissionens förslag till ett internationellt handlingsprogram, formulerat i 10 punkter vars syfte är:

- att erbjuda ett permanent instrument för diskussion och analys av kultur- och utvecklingsfrågor på internationell nivå
- att initiera en process där principer och procedurer som tillämpas på nationell nivå också tas upp på den internationella och globala arenan
- att skapa en plattform där internationellt samförstånd om centrala frågor som gäller kultur och utveckling kan uppnås

Åtgärd 1: En årlig rapport om kultur och utveckling i världen

Världskommissionen rekommenderar att Unesco ställer sig bakom en årlig rapport om kultur och utveckling i världen, med start år 1997.

Rapporten ska vara en oberoende redovisning riktad till politiker och andra intresserade och

- beskriva aktuella tendenser i kultur och utveckling
- uppmärksamma händelser som påverkar kulturen över hela världen
- utarbeta och publicera kvantitativa kulturindikatorer
- lyfta fram erfarenheter från kulturliv och kulturpolitik på lokal, nationell och internationell nivå
- lägga fram en analys av utvalda teman

Åtgärd 2: Förberedande av nya utvecklingsstrategier som tar hänsyn till kulturella faktorer

Kommissionen rekommenderar att en kvalificerad analys görs av

de nya dimensionerna av mänsklig säkerhet, att ett varnings-system upprättas som på ett tidigt stadium uppmärksammar FN på hotande nationella krissituationer, att FN:s utvecklingsprogram (UNDP) och Unesco tillsammans med andra organ tar ledningen i arbetet på att hjälpa länder att utforma nya strategier för utveckling som bevarar och berikar kulturarv och etniskt arv i stället för att förstöra dem och att FN-systemet väsentligt ökar sin roll för långsiktig utveckling.

Åtgärd 3: Internationell mobilisering av kulturarvs-volontärer

Kommissionen rekommenderar mobilisering av frivilliga i alla åldrar att arbeta som "kulturarvsvolontärer" under sakkunnig ledning tillsammans med yrkesutbildad personal. Arbetet ska bedrivas i hela världen, men särskild prioritet skall ges åt utvecklingsländer som saknar egna möjligheter att uppteckna, bevara, konservera och informera om sitt kulturarv.

Åtgärd 4: En internationell plan för jämställdhet mellan könen

FN bör överväga att tillsätta en biträdande generalsekreterare för jämställdhet mellan könen eller ett nytt organ för kvinnornas rättigheter. En fast tidsplan bör upprättas för de återstående 90 nationerna att underteckna eller att utan reservationer ratificera Konventionen mot alla former av diskriminering av kvinnor (CEDAW) före år 2000.

Kommissionen rekommenderar att en internationell handlingsplan för att öka kvinnors möjligheter att delta i det kulturella, ekonomiska och politiska livet utarbetas.

Åtgärd 5: Genomförandet av åtgärder för att förbättra tillgänglighet, mångfald och konkurrens i det internationella

mediesystemet

Kommissionen menar att tiden kan vara mogen för att låta radio- och TV-kanalerna som i dag utnyttjar den globala allmänningen gratis, bidra till finansieringen av ett mediasystem som ger större mångfald.

Kommissionen rekommenderar att Unesco i samråd med andra FN-organ tillsätter två utredningar om projektets genomförbarhet:

- Den ena skulle gälla möjligheten att etablera alternativa sändningsföretag på internationell nivå som beaktar alla befolkningars och publikkategoriers behov.

- Den andra utredningen bör undersöka hur man bäst främjar en internationell mediemiljö med konkurrens och möjligheter för olika intressen att göra sig gällande. För att åstadkomma detta bör man överväga upprättandet av en informationscentral som kan ge uppgifter om nationell medielagstiftning världen över och modeller för hur nationella och internationella mediasystem kan organiseras.

FN-universitetet bör anmodas att, i samarbete med andra forskningsinstitutioner ta ansvaret för dessa två utredningar och resultatet ska ge underlag för rekommendationer till såväl FN:s generalförsamling som Unescos generalkonferens år 1997.

Åtgärd 6: Medierättigheter och självreglering

Alla länder och kulturer har försökt fastställa den gräns där friheten upphör och tillståndsgivning krävs. Även om alla former av censur måste undvikas, är friheten ingenstans obegränsad eller tillåts få vilka följder som helst. Detta gäller nationellt och bör också gälla internationellt. Det är mycket angeläget att få igång en bättre samordning av de nationella satsningarna. Den skulle kunna leda till någon form av självreglering bland medierna för att skydda människor, särskilt barn och ungdom, från omotive-

rade våldsskildringar, mänsklig förnedring och sexuell exploatering samtidigt som åsiktsfriheten respekteras.

Kommissionen rekommenderar Unesco att försöka skapa ett internationellt forum för diskussioner om medievåldet och pornografin, oavsett om det förekommer i TV-program, videofilmer eller interaktiva dataspel och datatjänster.

Åtgärd 7: Regler för skydd av kulturella rättigheter som mänskliga rättigheter

Omfattande brott mot mänskliga rättigheter har ofta kulturella motiv. Men i alltför många fall har kulturellt förföljda individer och samhällen inte tillräcklig skydd i det regelverk som finns för mänskliga rättigheter. Kulturella rättigheter anses numera allmänt vara i samma behov av skydd som de mänskliga rättigheterna. Det finns därför ett behov av att det internationella samfundet på ett tillfredsställande sätt säkrar skyddet av dessa rättigheter.

Det behövs en omprövning av den internationella proceduren för åtal mot brott mot kulturella rättigheter, alltifrån förföljelser av individer till "etnisk rensning". När en internationell överenskommelse om kulturella rättigheter har uppnåtts, kan man gå vidare genom att överväga att införa en internationell domstol till vilken personer eller grupper som utsätts för kulturell förföljelse kan vända sig för att få sin sak rättsligt prövad, och där också personer som inte är direkt berörda kan agera på deras vägnar. Detta skulle kunna vara en permanent domstol som fungerar som FN:s förlängda arm och som kan använda FN:s hela inflytande för att avslöja övergrepp.

Åtgärd 8: Införandet av en global etik för det globala styrelseskicket

Kommissionen lägger fram följande förslag:

- En utvidgad demokrati i det globala systemet måste övervägas, även beslutsprocessen inom G-7-gruppen.
- Respekt för de mänskliga rättigheterna ska inte endast krävas av de fattiga nationerna; rika nationer måste föregå med gott exempel.
- De rika nationerna bör vara beredda att öppna sina ekonomier och vidta de strukturella förändringar som de är så angelägna om att förmå fattiga länder att genomföra.
- Marknadsprinciper bör införas i nyttjandet av de globala gemensamma tillgångarna, exempelvis genom säljbara tillstånd för utsläpp i miljön och genom beskattning av utnyttjandet av det globala luftrummet.
- Samma globala etik bör gälla för säljarna av vapen som för köparna av dessa.
- Det måste bli lättare att få insyn i de transaktioner som görs mellan u-ländernas statstjänstemän och bankerna – även bankerna i Väst – som nu förvaltar merparten av mutorna från fattiga länder.
- Information om subventioner till vapenexportörer måste ges av höginkomstländerna.

Åtgärd 9: Ett FN för folket

Förenta Nationerna skapades för femtio år sedan under parollen "Vi, världens folk" ("We, the people..."). Men människorna hade inget direkt inflytande över FN:s förehavanden då, eftersom medlemsstaternas regeringar tog befälet över samtliga organ, inklusive generalförsamlingen och säkerhetsrådet. Ett steg skulle kunna vara en generalförsamling som väljs direkt av folket i alla nationer. Till att börja med bör man emellertid överväga att införa två kamrar i generalförsamlingen, en med regeringsrepresentanter precis som i dag och en med representanter för det civila samhällets organisationer.

Som ett första steg i denna riktning, rekommenderar kommis-

sionen att representanterna för de frivilligorganisationer som är ackrediterade av generalförsamlingen som organisationer i det civila samhället, ska samlas i ett världsforum. De ska samlas regelbundet för att framföra sina åsikter om viktiga frågor i det globala handlingsprogrammet – alltifrån miljö till befolkningsfrågor, från etniska konflikter till nedrustningen och från fattigdom till jämställdhetsfrågor.

Åtgärd 10: Ett globalt toppmöte om kultur och utveckling

Kommissionen rekommenderar att ett Världstoppmöte om kultur och utveckling sammankallas inom fem år. Ett sådant toppmöte måste vika av från gamla handlingsmönster. Här skulle inte bara samtliga statsöverhuvuden och regeringschefer utan även de allra främsta tänkarna, intellektuella, konstnärerna och opinionsbildarna i världssamfundet träffas så att det utvecklas ett berikande samspel mellan samhällets alla sektorer.

Toppmötet kräver noggranna förberedelser. Det skulle kunna föregås av internationella konferenser med konstnärer och tänkare parallellt med globala planeringskonferenser med berörda ministrar (särskilt kulturministrar, utbildnings-, budget- och finansministrar), inklusive ett förberedande möte mellan konstnärer år 1997 och ett möte om kulturpolitik år 1998.

Direktiven

Kommissionens direktiv utarbetades av Unescos generalkonferens i den resolution som antogs i november 1991. Denna resolution föreslog att kommissionen främst skulle inrikta sig på att identifiera, beskriva och analysera grundläggande frågor, farhågor och nya utmaningar med anknytning till:

- kulturella och sociokulturella faktorer som påverkar utvecklingen,
- den sociala och ekonomiska utvecklingens inverkan på

- kulturen,
- förhållandet mellan kultur och utvecklingsmodeller,
 - hur den kulturella utvecklingen, och då inte enbart de ekonomiska förhållandena, påverkar individens och kollektivets välbefinnande,
 - kultursektorn som sådan och som ett viktigt område för utveckling och internationell samverkan.

Unescos generalkonferens uttryckte även en önskan om att kommissionen skulle skriva en policy-inriktad världsrapport om kultur och utveckling, grundad på insamling och analys av information från alla regioner och en mångfald olika källor. Kommissionen ombads även att publicera särskilt viktiga studier och annat material som tillställts den, samt utforma rapporten så att den tilltalar en allmän läsekrets och är till hjälp för dem som ska utforma och förverkliga kultur- och utvecklingspolitik på både nationell och internationell nivå, inklusive de multilaterala bankerna, FN-organisationerna och FN-programmen.

Kommissionen har genomfört sitt arbete helt och hållet självständigt med ledning av dessa direktiv. Den har samarbetat med regeringsorgan inom och utom FN-systemet, en lång rad nationella organ, ett antal privata stiftelser och oberoende organisationer, forskningsinstitut och universitet. Kommissionen har dragit nytta av konsultationer med den s.k. Carlsson-Ramphal-kommissionen (the International Commission on Global Governance) och Unescos Internationella kommission för utbildning under det 21:a århundradet under ledning av Jacques Delors, (the International Commission on Education for the Twentyfirst Century).

Kommissionens medlemmar

Ordförande:

JAVIER PÉRÉZ DE CUÉLLAR, tidigare FN:s generalsekreterare (1982-91), ledamot i Institut de France (Akademin för statsveten-

skapliga studier), tidigare Perus ambassadör i Schweiz, Sovjetunionen och Venezuela.

Medlemmar:

CLAUDE AKE. Utvecklingsekonom i Nigeria, chef för centret för avancerad samhällsvetenskap vid universitetet i Port Harcourt i Nigeria (avgick i juni 1994).

LOURDES ARIZPE. Mexikansk antropolog, chef för institutet för antropologiska studier vid Mexikos statsuniversitet, tidigare ordförande för the International Union of Anthropological and Ethnological Sciences (avgick i juli 1994 vid utnämningen till biträdande generaldirektör för kulturfrågor i Unesco).

YORO K. FALL. Historiker från Senegal, professor och chef för historiska fakulteten vid universitetet Cheikh Anta Diop i Dakar, överinspektör vid utbildningsverket.

KURT FURGLER. Jurist och ekonom, tidigare vice ordförande i Club of Rome, tidigare schweizisk president, tidigare medlem av den schweiziska regeringen (förbundsrådet).

CELOS FURTADO. Ekonom, tidigare budgetminister och tillika kulturminister i Brasilien, hedersprofessor i utvecklingsekonomi vid Paris universitet, Sorbonne.

NIKI GOULANDRIS. Vice ordförande för Goulandris-museet, expert i ekologiska och kulturrelaterade frågor, tidigare biträdande minister vid socialdepartementet, biträdande hedersordförande vid det grekiska radio- och TV-bolaget.

KEITH GRIFFIN. Professor i ekonomi vid University of California, Riverside, ordförande för styrelsen i FN:s forskningsinstitut för social utveckling, konsult till FN:s utvecklingsprogram (UNDP) vid arbetet med av *Human Development Report*.

MAHBUB UL HAQ. Ekonom, särskild rådgivare till chefen för FN:s utvecklingsprogram (UNDP), ansvarig för *Human Development Report*, tidigare finans-, planerings- och utvecklings-, handels- och ekonomi-minister i Pakistan.

ELISABETH JELIN. Sociolog, forskare vid universitetet i

Buenos Aires samt vid det nationella rådet för vetenskapliga och tekniska studier i Buenos Aires.

ANGELINE KAMBA. Kommissionär för statsförvaltningen i Zimbabwe, tidigare chef för nationalarkivet.

OLE-HENRIK MAGGA. Språkforskare, ordförande för Sameparlamentet i Norge, expert på samisk kultur, tidigare professor i finsk-ugriska språk vid Oslo universitet.

NIKITA MIKHALKOV. Filmregissör, vinnare av Guldejonet vid Biennalen i Venedig 1991, mottagare av Oscarsstatyetten för bästa utländska film 1995, ordförande för Ryska federationens kulturstiftelse.

CHIE NAKANE. Socialantropolog, orientalist, professor emeritus vid Tokyo universitet, ordförande för Shibusawa-stiftelsen för etnologiska studier, ordförande för Unescos nationalkommission i Japan.

LEILA TAKLA. Jurist från Egypten, medlem av Högre rådet för kultur och universitet, medlem av nationalakademien för vetenskap och teknologi, universitetsprofessor, tidigare ordförande för egyptiska parlamentets utrikespolitiska utskott.

Ständiga observatörer (ledamöter i Kulturårtondekommittén):

LUIS BERNARDO HONWANA, Mozambiques och SITAKANT MAHAPATRA, Indien.

Hedersmedlemmar:

Prins TALAL IBN ABDUL AZIZ AL SAUD, Saudiarabien
(fram till 1994)

Kronprins EL HASSAN BIN TALAL, Jordanien (utnämnd i juni 1994)

AUNG SAN SUU KYI, Myanmars (f.d. Burma)

CLAUDE LÉVI-STRAUSS, Frankrike

ILYA PRIGOGINE, Belgien

DEREK WALCOTT, S:t Lucia

ELIE WIESEL, USA (utnämnd till medlem av kommissionen, på egen begäran utnämnd till hedersmedlem i juni 1994).

Kommissionens medarbetare

I november år 1992 upprättade generaldirektören ett kontor åt Världskommissionen för kultur och utveckling i Unescos sekretariat i Paris.

ISSN 0348-8705